De geschiedenis van de cocaïne

Wit goud wordt 'sloper'

Duizenden jaren geleden ontdekten bewoners van de Andes dat hun vermoeide pakdieren weer kracht kregen als ze bladeren van de cocaplant aten en archeologische vondsten in Ecuador en Peru duiden aan dat de inheemse bevolking vijfduizend jaar geleden al coca gebruikte.

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Archief

Duizenden jaren geleden ontdekten bewoners van de Andes dat hun vermoeide pakdieren weer kracht kregen als ze bladeren van de cocaplant aten en archeologische vondsten in Ecuador en Peru duiden aan dat de inheemse bevolking vijfduizend jaar geleden al coca gebruikte.

De plant was heilig voor hen. Door op de bladeren te kauwen en te zuigen werd de werkzame stof eraan onttrokken. Die stof pepte op, hielp tegen hoogteziekte en de bladeren bevatten allerlei vitaminen en mineralen.

Het gebruik van coca in het pré-Spaanse Amerika wordt bevestigd door archeologische en artistieke bronnen, zoals beelden, keramiek, stoffen en foto's. Deze bewijsstukken werden bij verschillende culturen gevonden, verspreid over grote gebieden in Zuid-Amerika, meestal in een religieus kader. Men zag de plant zelfs als goddelijk.

De eerste consumenten van coca waren de Aymara Indianen die in het Andesgebergte woonden. Het gebruik ervan was eerst voorbehouden aan vorsten en priesters tijdens religieuze ceremonies, maar later werd het gebruik van coca uitgebreid tot het gewone volk omdat de stimulerende werking zwaarder woog dan de symbolische betekenis. Door zijn vele eigenschappen en het fundamentele belang in de economie, was het gebruik van coca voor iedereen toegestaan.
De Coca novogranatense of Colombiaanse coca groeide in de Colombiaanse Andes. Om meer effect te verkrijgen werden de droge bladeren in de mond met limoen vermengd en daarna bewaard in een poporo (een bakje van goud of een kalebas). Men gebruikte de coca bij rituelen waar men voorspellingen deed, om de zieken te helen of het werd gebruikt bij offerrituelen.
Archeologisch bewijs toont aan dat de drug in oude culturen over de hele wereld gebruikt werd. Er zijn meer planten die net als het blad van het cocaplant rijk zijn aan alkalische stoffen zoals bijvoorbeeld nicotine. Deze planten hebben na verwerking een stimulerend effect en werden gebruikt om het leven dragelijker te maken in omgevingen waar veel van de mens gevraagd werd. Ruim 13.000 jaar geleden werd in Timor de betelnoot gekauwd en in Australië kent men de nicotine-rijke plantaardige pituri, die tot voor kort door de Aboriginals gebruikt werd om hen te helpen de woestijn door te reizen zonder voedsel.

No cure-no pay
Het eigenlijke gebruik, zoals dat vroeger was, ziet men bijvoorbeeld nog bij mensen die in het Andesgebergte wonen, onder anderen bij de mijnwerkers in Bolivia, die soms dagen in de gangen van de mijnen verblijven op zoek naar koperaders of andere metalen. Zij werken in de privaatmijnen veelal op 'no cure-no pay' basis en komen pas uit de mijnen als ze een ader van het metaal gevonden hebben. Ze hebben weinig voedsel en de cocabladeren houden hen 'in leven'. De bladeren liggen op hoopjes in kleine uitgehouwen holtes in de mijnschachten waar de mijnwerkers iedere keer verse cocabladeren kunnen pakken.

Geestverruimende middelen zijn altijd populair geweest om te overleven en zolang de mens bestaat heeft men medicijnen gemaakt uit deze planten. Er kwam echter een verandering toen de Spaanse overheersers naar Zuid-Amerika kwamen.

Koning Philips II vernam dat de mijnarbeiders langer doorwerkten wanneer zij op cocabladeren kauwden en hij laste daarom een 'cocapauze' in, net zoals de huidige koffiepauze, waarin de arbeiders de kans kregen om nieuwe bladeren te prepareren, zodat ze door konden werken.

De Spaanse invallers vonden het gebruik van coca echter bij een heidense cultuur horen en verboden tenslotte de teelt van de cocaplant, maar toch kwamen de coca en cocaïne (een alkaloïde dat gewonnen wordt uit de cocabladeren) in de negentiende eeuw richting Europa. In die tijd werd de coca medisch gebruikt bij behandelingen van hooikoorts en astma. Dat was goedgekeurd door wetenschappelijke genootschappen in Amerika, maar uiteindelijk werd deze behandeling niet voortgezet.

Het snel groeiende gebruik van cocaïne en het gebruik ervan in de geneeskunde werd ook gezien door Nederlandse handelaren. In 1878 werden cocastruiken vanuit Zuid-Amerika naar de Hortus Botanicus Buitenzorg op Java gebracht waar in 1883 met de kweek van deze planten werd begonnen. Drie jaar later startte men met het verbouwen van de plant voor commerciële doeleinden, op Java, Madoera en Sumatra. Uiteindelijk groeide de plant er zo goed dat de Java-coca meer cocaïne opleverde dan de Peru-coca. Een nadeel van de Java-coca was dat deze bewerkelijker was dan de Peru-coca. De ruwe cocaïne werd vooral aan Duitse fabrieken geleverd (zij hadden namelijk octrooi om cocaïne te maken) om deze tot goed bruikbare cocaïne te verwerken.

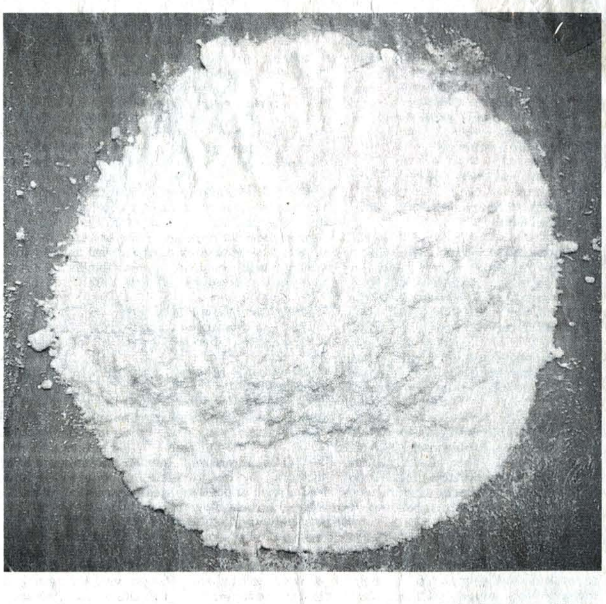

Dangerous drugs
Inmiddels was er in 1886 in Amerika ene John Pemberton, die de coca als belangrijkste ingrediënt in de nieuwe frisdrank Coca-Cola deed, maar hij werd in 1903 gedwongen om de cocaïne uit de frisdrank te halen. De status van Coca-Cola als een frisdrank die 'activeert' is altijd gebleven. De cocaïne werd overigens in 1920 verboden volgens de Dangerous Drugs Act..

Wereldwijd ging de cocabusiness door. De vraag naar Java-coca nam toe en toen ook de octrooien om cocaïne te maken vervielen werd in 1900 in Amsterdam de Nederlandse Cocaïne Fabriek (NCF) opgericht. Deze fabriek deed tijdens de Eerste Wereldoorlog goede zaken omdat er door de soldaten veel cocaïne gebruikt werd om onder barre omstandigheden door te kunnen vechten. De fabriek groeide uit tot grootste cokefabriek ter wereld. Er kwam in Amsterdam zelfs een Kokaveiling, waar de meeste coca werd verhandeld en Indië verdreef Zuid-Amerika van de eerste plaats als producent van coca.

De internationale coca- en cocaïnehandel had het in de Eerste Wereldoorlog wel moeilijk. Dit kwam doordat de afzetgebieden niet bereikbaar waren en door productie-afspraken werd de prijs hoog gehouden. Na de oorlog probeerden de producenten het witte poeder weer aan de man te brengen en zakte de prijs. Door het product naar de Verenigde Staten en Japan te exporteren hoopten de producenten meer afzet te vinden. Nederland verloor toen zijn positie als leider in de cocaïne-productie.

Manie
De cocaïne werd nog steeds gebruikt voor medische doeleinden. Later experimenteerde ook Freud met cocaine om depressie en seksuele impotentie tegen te gaan, maar hij werd ontmoedigd toen hij in Amerikaanse wetenschappelijke literatuur las dat er door gebruik van cocaïne gevallen van 'manie' werden gemeld.

Om het hoofd boven water te houden breidden de cocaïneproducenten hun assortiment uit met andere stoffen en werd er gestart met de verwerking van ruwe opium tot morfine en heroïne. In die tijd groeide de opiumhandel vooral in China en dat bracht ook problemen met zich mee, zoals onbeperkte fabricage en illegale handel.

Om de illegale handel tegen te gaan werd in 1931 het 'Verdrag tot beperking van de vervaardiging en van de distributie van verdovende middelen' opgesteld en getekend door twaalf landen die meededen (onder meer diverse landen in West-Europa, Rusland, Japan, Perzië en Siam). In dit verdrag stond dat ieder land een raming moest indienen voor het gebruik van verdovende middelen voor geneeskundige doeleinden en de jaren daarna werden er nauwelijks illegale drugs aangetroffen die verwerkt werden in legale fabrieken. De illegale handel was er echter wel en verplaatste zich naar landen die niet mee hadden getekend aan het verdrag, zoals Turkije. Toen ging men zich ook op het gebied van de wet buigen over de aanpak van illegale handel, want de straffen werden te laag bevonden.

In de flower-power tijd, de jaren zestig van de vorige eeuw, werd cocaïne populair als genotmiddel. Het begon in de jetset van de reclame- en modewereld en bij de Hollywoodsterren. Ook anderen ontdekten het magische poeder, zoals de zakenmensen die het namen om scherp en helder zaken te kunnen doen, advocaten om een goed pleidooi te kunnen houden, kunstenaars om inspiratie op te doen en anderen die de cocaïne gebruikten om 'een feestje te kunnen vieren'.

Bij gebruik als genotmiddel is cocaïne niet ongevaarlijk. Bij veel en regelmatig gebruik wordt het witte poeder een 'witte sloper'. De coke onderdrukt honger en slaap en doordat er geen rem meer is gaat de gebruiker van coke continu door. Dit is zeer slecht voor de algemene conditie. De gevolgen zijn desastreus: onder meer vochttekort, vitaminetekort en gewichtsverlies. Daarnaast hebben de longen veel last van de hete rook die wordt geïnhaleerd en dit beschadigt de longen. Coke beïnvloedt ook het hart, waardoor het hart wordt opgejaagd met als gevolg: hartritmestoornissen en hartaanvallen.

Ook de geest heeft ernstig te lijden onder het gebruik van cocaïne. Zo lang het goed gaat voelen mensen zich geweldig, maar als het verkeerd uitpakt kan neerslachtigheid en somberheid optreden. Een vicieuze cirkel ontstaat als er dan weer cocaïne genomen wordt om die depressieve gevoelens weg te werken. Andere gevolgen van het gebruik: epileptische aanvallen, paranoïde gevoelens, angsten en agressiviteit, hallucinaties en wanen.

Hel
In het verleden was het gebruik van cocaïne alleen voorbestemd voor de mensen met geld, maar tegenwoordig wordt de drug ook gebruikt door mensen die niet veel geld hebben. Om aan de drug te komen belanden veel mensen dikwijls in het criminele circuit, waardoor ze van de ene hel in de andere hel terecht komen. Men zegt dat het gebruik van cocaïne niet alleen gebruikt wordt om zich lekkerder en actiever te voelen, maar ook om sociaal bij een bepaalde groep te behoren of om even verdoofd te zijn voor problemen. Veel mensen komen echter niet van problemen af door het gebruik van drugs en raken verslaafd met nog meer problemen erbij. De vraag naar cocaïne is groot, het gebruik neemt ieder jaar toe en de handel is lucratief.

De effecten van de handel en het gebruik van cocaïne zijn enorm. Tegenwoordig heeft Zuid-Amerika de markt weer heroverd. Ruim 60 procent komt uit Colombia. Daar worden strijders van de Farc en paramilitairen gefinancierd met de cocaïne-opbrengst en zijn er al jaren binnenlandse conflicten. De cocateelt brengt ook veel schade toe aan de natuur. Boeren in Chili gebruiken hun land om coca te planten omdat dat meer opbrengt dan het kweken van andere gewassen, maar hierdoor zijn ze wel illegaal bezig. Ook in Arabische landen en Azië wordt coca in grote hoeveelheden gekweekt. Er is wereldwijd een groot crimineel circuit met alle gevolgen van dien. En op sociaal gebied worden gezinnen ontwricht door verslaving van partners en andere gezinsleden, mensen belanden in psychiatrische instellingen door aantasting van hun hersenen en de gevangenissen puilen uit van de drugshandelaren die gepakt zijn tijdens transporten van het illegale product.

Bijsmaak
Het cocablad, in het verre verleden gebruikt door de volkeren die in de gebieden woonden waar de coca van oorsprong groeide, is door hebzucht en macht verworden tot een plant met een trieste bijsmaak. Er is niet veel meer over van de heilige, goddelijke, verheven plant. Het gebruik als genotsmiddel, of beter verdovingsmiddel, zal nooit de bedoeling geweest zijn van de schepper, mits het als natuurlijk medicijn gebruikt kon worden. Het blad heeft namelijk ook nog een reële voedingswaarde: 100 gram cocabladeren bevat meer dan de in de Verenigde Staten aanbevolen dagelijkse inname van calcium, fosfor, ijzer en vitamine A, B2 en E.

Tot op heden is men er nog niet in geslaagd om een oplossing te vinden voor het cocaïne-probleem. Het houdt de gemoederen in de wereld van justitie behoorlijk bezig. Er zijn visies om de handel 'vrij' te geven, maar belangen spelen op alle gebieden een rol. Het meest trieste is de manier waarop mensen worden meegesleept in ellende door beloftes van gouden bergen als ze meedoen in de handel en het gebruik van cocaïne. De drugshandel wereldwijd is een probleem dat door hebzucht, macht en het zoeken naar genot een goddelijke plant in 'een witte sloper' heeft veranderd.